

Jaskinia Żłota Sztolnia

Żłota Sztolnia położona jest na wschodnim stoku Orlicy (1084 m n.p.m.). Można do niej stosunkowo łatwo trafić. Jej sygnatura (dwa skrzyżowane kilofy) często ze względu na skalę map rysowana jest prawie na samym szlaku i to może wprowadzać w błąd. W rzeczywistości sztolnia leży około 200 metrów od szlaku. Aby do niej dojść najlepiej z Zieleńca udać się drogą asfaltową w kierunku Dusznik Zdroju. Na wysokości Orlicy dochodzimy do tzw. Doliny Słońca z której spływa kilka strumyków łączących się w jeden Biały Potok (na wyraźnym zakręcie drogi). Od tego miejsca kierujemy się w górę stoku i po około 200 metrach od szlaku powinniśmy dojść do niewielkiej ściany wyrobiska w której znajduje się otwór sztolni. Jeśli nie trafimy od razu, to musimy ponowić próbę przy następnym strumyku, lub trawersować stok na tej wysokości parę metrów w prawo lub w lewo.

Tu nareszcie trzeba wyjaśnić, że Żłota Sztolnia jest sztolnią praktycznie z nazwy. W przeważającej mierze jest to naturalna jaskinia posiadająca 136 metrów długości (z tego 14 metrów kutej sztolni) i 26 metrów głębokości (z tego 8 metrów kutej sztolni). Ta długość daje Żłotej Sztolni czternaste miejsce pod względem długości wśród jaskiń sudeckich

Jeśli chcemy wejść pod ziemię, musimy zaopatrzyć się we własne światło(najlepiej czołówkę) i ubranie na zmianę, gdyż w środku musimy pokonać dwa progi skalne (3 metry i 2,8 metra) oraz ciasny przełaz do sali końcowej. Reszta korytarzy jest w miarę szeroka i wysoka.

Jaskinia obecnie posiada sztuczny otwór, za którym 14 metrowa sztolnia doprowadza nas do pierwszego progu 3 metrowej głębokości. Przed pracami górniczymi w tym miejscu znajdował się ponor. Ten fragment, jak i cały ciąg jaskini ma przebieg NE-SW. Za progiem zaczyna się właściwa jaskinia krasowa. Przy spagu dobrze widoczny kontakt łupków łuszczkowych z dolomitami krystalicznymi. W tej części strop jaskini jest zbudowany z łupków. Za pierwszym progiem korytarz rozszerza się . Na ESE odchodzi ciąg boczny.

Tu korytarz jest całkowicie zbudowany ze skał krasowiejących. W korytarzu tym znajduje się ponor, w którym niknie niewielki strumyk spływający od otworu. Za ponorem korytarz rozszerza się i rozgałęzia. Ta część jest założona na dwóch przecinających się prawie prostopadle szczelinach. Znajduje się tu 4,5 metrowy komin w stropie i leżąca prawie pod nim 5,5 metrowa studnia, której dno przykryte jest gruzem. W tej części widać szczególnie efekty korazyjnej działalności wody na ścianach studni. Wapień jako skała osadowa zbudowany jest z różnej odporności warstw skalnych. Te bardziej odporne tworzą na ścianach charakterystyczne żebra skalne, a te mniej odporne zostały przez przepływające wody rozmyte i obecnie są to formy wklęsłe.

Wracając do korytarza głównego za progiem kontynuuje się on na SW, lekko meandrując. Jego upad na całej długości wynosi ok. 35° . Prawie w połowie długości korytarza znajduje się drugi próg 2,8 metra głębokości. Za progiem korytarz stopniowo się zwęża i wpada do końcowej sali 9x6x3,5 metra. Nie ma w niej śladów działalności wody, a także wyglądem komora ta znacznie odbiega od pozostałej części jaskini .

W jaskini brak jest pól naciekowych, ponieważ nadkład skał niekrasowiejących, jakimi są łupki łuszczkowe, blokował penetrację wód opadowych w głąb masywu. Właśnie wody te rozpuszczają węglan wapnia, powodując następnie powstawanie pięknych szat naciekowych.

Jaskinia ta jako jedna z nielicznych jaskiń sudeckich posiada aktywny ciek wodny. Jest to wspomniany strumyk płynący od otworu do ponoru.

Co do historii sztolni, nie wiemy nic pewnego. Jej początki wiąże się z XIV/XV wiecznym poszukiwaniem rud żelaza na potrzeby huty, lub kuźni z okolic Dusznik. Jednak już w XVII wieku sztolnia była nie eksploatowana i popadała w zapomnienie. Na „zlecenie” Rady Miejskiej Dusznik w 1692 roku sztolnie zwiedza wędrowny Włoch sporządzając jej pierwszy znany opis . Wydano go następnie jako " Przewodnik do Żłotej Sztolni lub Czarną Jamą nazwaną". Co do nazwiska owego Włocha są pewne rozbieżności, a jego opis jest znany z cytatów w późniejszych opracowaniach dziewiętnastowiecznych. Gdyby odnaleźć oryginał byłby to najprawdopodobniej najstarsza drukowana wzmianka o jaskini z terenu Polski.

W 1800 roku z polecenia starosty von Reibnitz, poszerzono otwór wejściowy do sztolni, po czym jej wnętrze, zwiedził dusznicki burmistrz Fritsch z dr. Blotnerem

Otwór jaskini pod nazwą Golden Stollen, został zaznaczony na mapie Księstwa Kłodzkiego wydanej we Wrocławiu w 1831 roku. Jak na razie jest to najstarsza mapa z terenu Polski, jaką znamy, na której zaznaczono jaskinię !

W latach siedemdziesiątych dziewiętnastego wieku przekopem zmienia się kierunek potoku wpadającego do jaskini, a dziewięćdziesiątych montowane są drabiny na progach i świeczniki jako

oświetlenie. Od tego czasu wejście do jaskini było płatne i możliwe tylko z przewodnikiem. Mamy w takim razie do czynienia tutaj z pierwszą typowo turystyczną jaskinią w Polsce !

Z książki F. Ludwiga Die Grafschaft Glatz in Wort und Bild wydanej w roku 1896 pochodzi reprodukcja akwareli autorstwa A. Grunda "Grundriss des Golden Stollen" przedstawiająca malarskie wyobrażenie przekroju jaskini. Widać tu zwiedzających jaskinię turystów i umieszczone w niej drabinki.

Jaskinia jako atrakcja wymieniana była także w większości przewodników opisujących te tereny. Po II wojnie światowej do sztolni zaglądali prawie wyłącznie speleolodzy, geolodzy, hiroptereolodzy i tylko sporadycznie turyści.

Teraz znowu mamy na Dolnym Śląsku mamy wiele podziemnych tras turystycznych i trwają starania żeby taką trasą stała się Jaskinia Żłota Sztolnia.
(plan wg W. Rogala, A.Wojtoń)